

Plan for skilting og skjøtsel av kulturminner i Buskerud 2012-2022

Fegate i løkkelandskapet som preger utkanten av Kongsberg by – særpregede og verneverdige kulturminner som forteller om byjordbruket på 16-1700-tallet

Foto: Fylkesfotoarkivet

Høringsutkast 30. september 2011

Innholdsfortegnelse

1. Forord og historikk	s. 3
2. Målsetting	s. 4
3. Forutsetninger for gjennomføring av skilttiltak – forventninger til samarbeidsparter	s. 4
4. Skilttyper	s. 6
5. Økonomi	s. 7
6. Framdrift og organisering	s. 8
7. Kulturminner som skal skiltes i planperioden 2012-2022	s. 9
8. Oppsatte kulturminneskilt - kulturminner som ble skiltet før 2012	s. 13
9. Liste over vedlegg og tidligere dokumenter i saken	s.14

1. Forord - historikk

Buskerud fylkeskommune startet arbeidet med å lage en plan for skilting av et representativt utvalg av fylkets kulturminner i 2008. Oppstart av planarbeidet var en del av forberedelsen til kulturminneåret 2009. Målsettingen var å starte en satsing på formidling av kulturarven i Buskerud i 2009 med skilting av et utvalg av kulturminner som skulle fortelle Buskeruds historie. Ønsket var å få fram mangfoldet av kulturminner som kunne fortelle både om fylkets kulturhistorie, næringshistorie, sosialhistorie fra både forhistorisk og nyere tid.

Kulturminnene ble valgt ut i samråd med kommunene. Antallet kulturminner som planlegges skiltet er ulikt i de forskjellige kommunene. Tallet avhenger både av hvilke kulturminner som finnes i kommunen og som er egnet for skilting og hvilken interesse det er for gjennomføring av skilttiltak i de ulike kommunene.

Første utgave av skiltplanen for 2009-2013 var ferdig i april 2009. I denne planen ble det skissert 58 skiltprosjekter. Flere av tiltakene hadde behov for mer enn ett skilt. Framdriftsplanen var ambisiøs og forutsatte gjennomføring av 10-12 skiltprosjekter årlig i fem år. Dette har vist seg vanskelig å gjennomføre i praksis. Prosjektleder ble engasjert i en 7-månedersperiode fra juli 2009 til mars 2010 og mange prosjekter ble påbegynt. To prosjekter ble sluttført - Vike kirkeruin i Hole og kulturstien på Haglebu i Nore og Uvdal. Mye forberedende arbeid er gjort, men dette er ikke fulgt systematisk opp etter at prosjektet ble avsluttet i mars 2010. Det er derfor mange skiltprosjekter som er delvis påbegynt, men ikke avsluttet.

'Plan for skilting av kulturminner i Buskerud fylke 2009-2013' var på mange måter et forsøksprosjekt. Fylkeskommunen ønsket å jobbe mer planmessig og systematisk med skilting av kulturminner og la en ambisiøs plan for dette arbeidet. Når erfaringene våre viser at den valgte framgangsmåten i gjeldende plan ikke er den mest hensiktsmessige, ønsker vi å revidere planen slik at den blir et bedre arbeidsverktøy. Dette planforslaget er en revisjon av opprinnelig plan for 2009-2013 og det reviderte forslaget som ble utarbeidet i mars 2010. Erfaringene som er gjort fra fylkeskommunen og prosjektleder er bakgrunn for endringene. Det er også kommet forslag til endringer fra kommunene som vi har prøvd å ta hensyn til.

Den største endringen er at skilttiltakene er listet opp kommunevis uten angivelse av ferdigstillelsesdato. Vi har et ønske om å skilte planens kulturminner i løpet av prosjektperioden. Hvilke skilt som ferdigstilles hvert år avhenger av så mange ulike forhold at det er vanskelig å sette eksakte tidspunkter for ferdigstillelse. Vi har også lagt inn et kapittel om forventninger til samarbeidsparter i skiltprosjekter og om fasene i gjennomføringen av kulturminneskilting. Det skal utarbeides forpliktende skjøtselsplan og skjøtselsavtale før skilt blir oppsatt.

I forrige utgave av planen ble det satt opp budsjett til hvert enkelt tiltak. Dette er nå fjernet. Budsjett og finansieringsplan skal naturligvis utarbeides for hvert enkelt tiltak, men dette gjøres i samråd mellom alle partene i hvert enkelt prosjekt.

Listen over planlagte skiltprosjekter er utarbeidet i samråd med kommunene. Det er skjedd noen endringer underveis, og enkelte tiltak er av ulike grunner tatt ut av planen. Denne planen har i tillegg tatt med en liste over allerede skiltede fredete kulturminner i kommunene. Denne oversikten er tatt med fordi det er et ønske om å utarbeide forpliktende skjøtselsavtaler også for tidligere oppsatte skilt der dette mangler. Ved å legge til denne informasjonen får vi et komplett bilde over skiltede kulturminner i Buskerud og forhåpentligvis også skjøtselsavtaler som gjør at skiltene og kulturminnene blir ivaretatt på en slik måte at historien som fortelles er lesbar i mange år framover.

Vi håper at denne planen vil være et mer hensiktsmessig arbeidsverktøy og at vi vil få på plass skiltene til alle kulturminnene i planen i løpet av planperioden. Ved å skilte kulturminnene bidrar vi til å formidle historien til noen av Buskeruds viktigste kulturminner til glede for både fastboende og tilreisende.

Turid Kolstadløkken
teamkoordinator team kulturminnevern
30. september 2011

2. Målsetting

Buskerud fylkeskommune ønsker å bidra til økt kunnskap om Buskeruds historie og kulturminnernes egenart ved å skilte kulturminner i Buskerud. Kulturminnene som er valgt ut er blant de viktigste i fylket vårt og de representerer ulike deler av vår historie og kulturarv. Alle er av nasjonal eller regional verdi og det er også lagt vekt på at det skal være høy grad av tilgjengelighet for at så mange som mulig skal ha anledning til å få utbytte av informasjonen som presenteres. Prinsippene for universell tilgjengelighet anvendes så langt det er mulig.

Målet er at alle planlagte tiltak gjennomføres i løpet av prosjektperioden. Det tidfestes ikke ferdigstillestidspunkt for enkeltprosjekter. Målet er å gjennomføre minimum fem skiltprosjekter årlig.

Kulturminneskilt ved gamle seterbygninger på Haglebu – Haglebu kultursti

Foto: Kjersti Tidemansen

3. Forutsetninger for gjennomføring av skilting – forventninger til samarbeidsparter

Det må utarbeides forpliktende skjøttsplaner og skjøttsavtaler for kulturminnet og skiltet. Dette må på plass før skiltet settes opp. Gode avtaler er avgjørende for at opplevelsen av kulturminnet og stedets historie blir slik vi ønsker. Det finnes dessverre flere eksempler på skilt som er oppsatt med de aller beste intensjoner, men der det etter kort tid oppleves gjengroing og forfall. For å unngå dette skal det utarbeides skjøttsplaner som inneholder informasjon om kulturminnet eller kulturmiljøet, tiltak som skal gjennomføres, ansvarsfordeling – hvem gjør hva av skjøtselstiltak, finansieringsplan for skjøtselen og framdrift/tidsplan for arbeidet. Skjøttsplanen blir gjort bindende mellom partene gjennom skjøttsavtalen. Skjøttsplanen utarbeides av fylkeskommunen i samarbeid med den/de som skal gjennomføre det praktiske skjøttsarbeidet.

Frygve gravfelt i Nore og Uvdal kommune – skjøttsarbeid med rydding av vegetasjon i gang

Foto: Kjersti Tidemansen

Finansiering av skjøtsel må avklares i skjøtelsesplanen. Fylkeskommunen har en budsjettpost avsatt til skjøtsel. I tillegg må kommunen bidra økonomisk / praktisk. Fylkeskommunen kan også søke Riksantikvaren om tilskuddsmidler til skjøtsel av automatisk fredete kulturminner. Det er i enkelte tilfeller i tillegg mulighet for å søke tilskudd fra SMIL (spesielle tiltak i jordbrukets kulturlandskap) ved kommunens landbrukskontor eller Kulturminnefondet.

Et godt skiltprosjekt har etter vår erfaring følgende framdriftsplan

- a. Kartlegging av lokalt engasjement for kulturminnet som ønskes skiltet – ønsker grunneier skilt og besøkende på sin eiendom? Er det lokale velforening / historielag som er engasjert?
- b. Er kulturminnet egnet som formidlingsarena? Kartlegging av tilgjengelighet (parkeringsplass, vei//sti, generell tilgjengelighet for allmennheten og mulighet for universell tilgjengelig adkomst)
- c. Grunneier varsles skriftlig om planlagt skjøtselstiltak
- d. Befaring og møte med alle berørte parter (minimum grunneier, kommune og fylkeskommune – gjerne også statlige etater og andre berørte parter) der skiltingen og skjøtselstiltak blir avklart. Både førstegangsskjøtsel der det er nødvendig og årlige skjøtselstiltak må avklares. Det må besluttes hva som skal gjøres, hvordan arbeidene skal utføres og hvordan dette arbeidet skal finansieres. Det må også avklares hvem som har ansvaret for å utføre tiltakene.
- e. Utarbeidelse av skjøtelsesplan og skjøtelsavtale i henhold til pkt d som undertegnes av alle berørte parter
- f. Gjennomføring av skjøtsel i samråd med fylkeskommunen
- g. Tilrettelegging for besøk - universell tilgjengelighet der det lar seg gjøre – eventuelt opparbeide P-plass, sti/vei, toaletter, benker mm
- h. Utarbeide skilttekster og illustrasjoner
- i. Utplassering av skilt i samråd med fylkeskommunen
- j. Årlig skjøtsel og tilsyn i hht skjøtelsesplan

Oppsetting av et kulturminneskilt er med andre ord et prosjekt som krever mye forarbeid før selve skiltet er på plass. Dette er imidlertid absolutt nødvendig. Det er en kvalitetssikring for ivaretagelsen av kulturminnet og vedlikehold av skilt og formidlingsarena. Opplevelsen av kulturminnet og historien som vi ønsker å fortelle forringes kraftig dersom skjøtselen ikke gjennomføres.

Gravrøys i Brastadåsen i Lier kommune – skiltet i 2011

Foto: Kjersti Tidemansen

Ved å gjennomføre dette grundige forarbeidet vil vi få opprettet en rekke spennende arenaer for historieformidling som vil være til glede for folk i mange år framover. Dette vil både kunne være læringsarenaer for skolebarn, spennende opplevelser for tilreisende og steder for historisk ettertanke for lokalbefolkningen.

Ved å samarbeide om skiltprosjektene oppnås en lokal forankring av skiltprosjektet og et lokalt eierskap til kulturminnene. Det tar tid – særlig i prosjekter med mange berørte parter – men kvaliteten på sluttproduktet blir alltid bedre i et forpliktende samarbeid. Det er også svært viktig at ansvar for de ulike skjøtselstiltakene plasseres utvetydig. Vedlagt planen følger eksempel på skjøtelsesplan og skjøtelsavtale.

4. Skilttyper og skilttekster – plassering av skilt

Kulturminner i Buskerud er skiltet med ulike typer skilt. I 2000 utarbeidet regional kulturminneforvaltning en egen skilttype til bruk for kulturminneskilting. Skiltet er i oksydert metall, vedlikeholdsfritt og forholdsvis kostbart. Det er benyttet ved 11 kulturminnelokaliteter i Buskerud. Skiltet har et spesielt utseende som er egnet ved enkelte typer kulturminner, men mindre brukbart ved andre typer minner. Det er i tillegg til å være kostbart også svært tungt. Dette gjør at det er komplisert å frakte. Denne skilttypen vil gå ut av bruk når de 12 skiltene som er på lager er tatt i bruk.

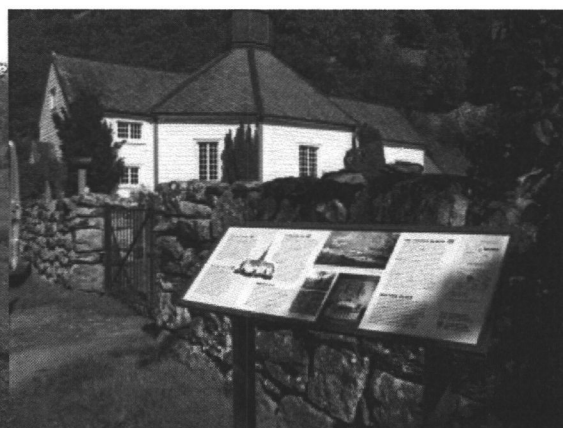

«Kunstnerdalen rundt – estetikk langs veiene» er et prosjekt som har skiltet ulike severdigheter i midt fylket de senere årene. Det er brukt en moderne skilttype som er enkel å plassere. Det er mulig å benytte denne skilttypen – men med annet design av folien. Dette skiltet kan leveres i flere størrelser og kan også egne seg der det er behov for mindre skilt til bruk f.eks ved kulturstier.

Skilttypen til høyre er benyttet av Hurum kommune. Det er et enkelt og moderne skilt som er enkelt å plassere og enkelt å vedlikeholde. Det finnes i flere størrelser.

Skiltene nedenfor er levert av firmaet Arkeoplan. Dette er skilt som er spesialtilpasset til kulturminneformål og er svært anvendelige både i skog og fjell, men også i bymiljø. Arkeoplan leverer skilt som enkelt kan utformes og plasseres slik at de er universelt tilgjengelige. Vi vil i mange sammenhenger anbefale denne skilttypen.

Det er med andre ord mulig å velge skilttype. Enkelte kommuner har egne skilttyper de ønsker å benytte og dette er selvfølgelig helt i orden. Tekst og illustrasjoner skal utarbeides av fylkeskommunen der fredete kulturminner skiltes. Den skal imidlertid utarbeides i samråd med kommuner og grunneiere. Lokale historielag og andre kan også medvirke til utarbeidelse av tekst og illustrasjoner.

Det er fastlagte rammer for hvordan skiltplakaten skal se ut når fredete kulturminner skiltes – blant annet med bruk av riksvåpen. For øvrig bør følgende tas hensyn til ved utforming av skiltplakat og oppsetting av skilt:

- Teksten skal være fri for 'stammespråk' og uten unødige fremmedord
- Utformingen av tekst/kart/foto skal gjøres slik at materialet er lesbart for fargeblinde
- Tekst skal utarbeides på minimum to språk
- Skiltet må plasseres slik at det er tilgjengelig for besøkende og dersom det er mulig skal det tilrettelegges for universell tilgjengelighet
 - Skiltet bør plasseres på plant underlag
 - Bruk gjerne skråstilte lave skilt – disse er lesbare både for barn og rullestolbrukere
 - Opparbeid gjerne parkeringsplass i nærheten
 - Sti/vei bør få et dekke som muliggjør bruk av rullestol

Listen er ikke utfyllende – men gir en pekepinn på hva man bør fokusere på.

5. Økonomi

Det er en forutsetning at skiltprosjektene finansieres med bidrag fra flere parter.

Det er behov for finansiering av utarbeidelse av skilttekst og illustrasjoner, produksjon av folier og skiltstativer og oppsetting av dette ved kulturminnet samt opparbeidelse av eventuelle P-plasser, stier mm og innkjøp og utplassering av benker eller andre utemøbler. I tillegg kommer skjøtsel av kulturminnet og vedlikehold av skilt. Dette gjelder både førstegangsskjøtsel / rydding der dette er nødvendig og årlige skjøtselstiltak.

Det vil dermed komme en investeringskostnad og deretter årlige skjøtelskostnader for alle skiltprosjektene. Det er viktig at finansieringen avklares før skiltprosjektet igangsettes.

Buskerud fylkeskommune har avsatt årlige midler til skjøtsel og skilting årlig. Kommunene må bidra økonomisk / praktisk i arbeidet. Det er i enkelte tilfeller mulig å søke Riksantikvaren om tilskudd. SMIL-midler og Kulturminnefondet kan også i enkelte tilfeller bidra. Lokalt næringsliv kan gjerne bidra.

Budsjett og finansieringsplan må settes opp for hvert enkelt tiltak. Det vil være store variasjoner fra prosjekt til prosjekt – avhengig av antall skilt, graden av tilrettelegging, behov for skjøtsel etc.

Tiltak skal ikke iverksettes før prosjektet er fullfinansiert.

*Filtvet fyr ligger i Hurum kommune - det ble bygd i 1877 og fredet i 1997.
Kulturminnet ble skiltet i 2011. Foto: Turid Kolstadløyken*

6. Framdrift og organisering

I skiltplanen for 2009-2023 var det skissert framdriftsplaner for alle skiltprosjektene. Det vil si – at det var planlagt utsatt mellom 10 og 12 skilt hvert år i en femårsperiode. Dette har vært for ambisiøst og det har ikke latt seg gjøre. Mye av grunnen til forsinkelser har vært det tidkrevende arbeidet med utarbeidelse av skjøttsplaner og –avtaler som forpliktende avtaler mellom alle parter. Det var selvfølgelig også utfordrende og ikke minst tidkrevende å få på plass finansiering til oppsetting av skilt og eventuelt andre investeringer for tilrettelegging og skjøtsel.

I denne planen er det ikke fastsatt ferdigstillestidspunkt for hvert enkelt prosjekt. Vi har som mål at alle kulturminnene som er prioritert i planen skal skiltes i løpet av planperioden fra 2012-2022. Hvert enkelt prosjekt må ha en forankring hos kommune og grunneier før tiltak iverksettes. Skjøttsplan og avtale må på plass og finansiering må fremskaffes før skiltet i det hele tatt kan påbegynnes. Dette vil ta ulik tid for hvert prosjekt – blant annet avhengig av hvor det ligger, hvor mange skilt som skal settes opp, om statlige etater og andre instanser må involveres og om det er behov for investeringer i tilretteleggingstiltak i området der skiltet skal stå - og en rekke andre faktorer. Økonomi er selvfølgelig også en viktig faktor. Søknader om ekstern finansiering vil også ta tid.

Vår erfaring er at det er bedre å ta den tiden som trengs for å få til godt forankrede og fremtidsrettede skilting- og tilretteleggingstiltak enn å skynde seg for å rekke en frist og kanskje bidra til hastverksarbeid som mangler lokal forankring og gode planer for vedlikehold og skjøtsel.

Målsettingen er å få til minimum fem skiltprosjekt i året i Buskerud. Får vi til flere er det flott, men det er mer realistisk å se for seg at det blir gjennomført fem. Det vil bli sendt ut årlige forespørsler til kommunene om hvilke tiltak hver kommune ønsker å skilte. Tilbakemeldingene fra kommunene vil - sammen med en vurdering av fylkeskommunenes saksbehandlingskapasitet - bli avgjørende for hvilke skiltprosjekter som blir gjennomført året etter.

Det vil ikke bli laget noen prosjektorganisasjon for å gjennomføre disse tiltakene. I fylkeskommunen vi teamkoordinator for team kulturminnevern ha hovedansvar for at framdriften holdes. Gjennomføring av skilttiltakene skjer ved samarbeid mellom saksbehandlerne for de ulike fagområdene arkeologi/nyere tids kulturminnevern i fylkeskommunen og kontaktperson i kommunene. Listene over *planlagte kulturminneskilt og oppsatte kulturminneskilt* (se nedenfor pkt. 7 og 8) vil oppdateres årlig.

*Tollbugata 54 – Cappelengården - Drammen kommune –
detalj av fredet gårdsanlegg som er en del av gamlebyen i Drammen fra 1700-tallet
Foto: Jørn Jensen*

7. Planlagte kulturminneskilt – liste over kulturminner som skal skiltes i planperioden 2012-2022

Nedenfor følger liste over alle skiltprosjekter som planlegges gjennomført i perioden 2012-2022. En del av disse er allerede igangsatt og skjøtelsesplaner og –avtaler er under utarbeidelse og skilting planlegges utført om kort tid. Noen kulturminner er skiltet på 1990-tallet, men trenger nye skilt og skilttekster. Andre prosjekter er ennå ikke påbegynt. Listen er utarbeidet i samarbeid mellom kommunene og fylkeskommunen. Fylkeskommunen prioriterer i planperioden arbeidene med disse skiltprosjektene og allerede skiltede kulturminner.

Som vedlegg følger liste over allerede skiltede kulturminner i Buskerud. Disse skiltene må også vedlikeholdes og kulturminnene skjøttes. Mange av disse skiltene er oppsatt uten skjøtelsesplaner og avtaler. Dette bør utarbeides.

Kommune	Kulturminne/ kulturmiljø	Type kulturminne	Datering	Beskrivelse	Status
Drammen	Tollbugata	Bygningstiljø, flere fredete bygninger	Slutten av 1600 - i dag	Område med flest fredete bygninger i Drammen, og gjenspeiler byens historiske utvikling	
Drammen	Grønland	Tidligere industriområde, tre/papir	1700-1900-tall	Tidligere industriområde i Drammen som i stor grad er omgjort til en ny bydel, men med tydelige spor av industrihistorien.	
Drammen	Bragernes torg	Bygningstiljø og byhistorie	18-1900 tallet	Torget er i seg selv en viktig faktor i byens historie, og er også omkranset av bygg med bygningshistorisk betydning	
Flesberg	Lyngdal kirke med kulturlandskap	Kirke og kulturlandskap	1681	Kirke med meget spesielt malt interiør. Et viktig kulturlandskap i Buskerud.	
Flesberg	Flesberg kirke og prestegård/ Galgehaugen - mulig gravhaug	Kirke og prestegård/rekker d/gravhaug	Middelalder/ 1700-1800 tall	Flesberg stavkirke med et forholdsvis sjeldent gjerde av store steinheller. Rettersted på en mulig gravhaug i nærheten av kirken.	
Flesberg	Kvernann dam og mølle	Fløtning og mølle	1911 (dam)	Gårdsmølle i bruk, og hvor mølleprodukter blir solgt. Dammen også et spor etter fløtningshistorien.	
Flå	Kirke/skole-kommunehus/klokkerbolig	Tettsted sentrum	1858/1893/ 1889	Typisk skole/kommunehus og klokkerbolig på et mindre tettsted på 1800-tallet.	
Flå	Gulsvik stasjon	Stasjon, Bergensbanen	1909?	Verneverdig bebyggelse. Bergensbanen gikk hit de første årene, båt over Krøderen til Krødsherad og tog videre derfra.	
Flå	Grønvold gården	Småbruk	1904	Typisk småbruk	
Gol	Stavkirketomta Golreppen kulturlandskap	Kirkested med kulturmiljø/landskap	middelalder/ nyere tid	Tomta for Gol stavkirke som i dag står på Folkemuseet i Oslo. Godt utsyn over kulturlandskapet i Golreppen.	
Gol	Musehaugbråten	Husmannsplass	1800-1900	Unike tufter etter husmannsplass. Uforstyrrede dyrknings- og bosetningsspor etter driften på plassen. Helheten er intakt.	
Gol	Kultursti Ørterstølen-Oset	diverse	Før-reformatorisk	Ulike typer kulturminner på Golsfjellet.	
Hemsedal	Kongevegen	Veg	1825	Veg over Hemsedalsfjellet til Vestlandet, opparbeidet ved kongelig befaling.	
Hemsedal	Klokkarsteinen	Sagn. Tradisjons-lokalitet.	Før - og etterreformatisk	Stor stein knyttet til sagn om kristningen i Hemsedal.	midlertidig utsatt
Hemsedal	Jernvinneanlegg, Lykkja, Markegårdslia	Håndverk	Jernalder/	Blestertuft med gode muligheter for å visualisere virksomheten på et skilt. Et typisk kulturminne i utmarka i øvre Buskerud.	midlertidig utsatt

Kommune	Kulturminne/ kulturmiljø	Type kulturminne	Datering	Beskrivelse	Status
Hol	Fekjø,	Gravfelt, jernvinne(?)	jernalder/ middelalder	Største gravfeltet i Hol kommune. Sannsynligvis skiltet rundt 1990 av kommune og grunneier	
Hol	Gudbrandsgard og Veslegard, private gårdstun	Gårdstun	17-1800 tallet	Fredete gårdstun – representative gårdsbruk fra øvre del av Hallingdal	
Hol	Nonsstølen Sudndal	Jernvinneanlegg, kullgroper, tufter mm	jernalder/ middelalder	Helhetlig kulturmiljø med ulike typer kulturminner - typiske for øvre del av Buskerud	
Hol	Skurdalen, Nedrestøl	Jernvinneanlegg, kullgroper, tufter mm	jernalder/ middelalder	Helhetlig kulturmiljø med ulike typer kulturminner - typiske for øvre del av Buskerud	
Hol	Holsåsen	Diverse kulturminner	Før- og etter- reformatorisk	Helhetlig kulturmiljø med ulike typer kulturminner - typiske for øvre del av Buskerud	
Hole	Storøya	Kulturmiljø	Middelalder/ nyere tid	Storøya tilhørte Hamarbiskopen i middelalderen. Her er spor etter middelalderbebyggelsen, men også stående bygg fra nyere tid som er fredet.	
Hole	Moe Gård?	Gårdstun/gravhaug er/nasjonalhistorie	Middelalder/ jernalder/ Nyere tid	Gården til eventyrsamleren Jørgen Moe.	
Hole	Frøyshov	Gravfelt	Jernalder	Gravfelt fra jernalder. Konflikt med rødlistearter på haugene	Pågående prosess vdr skjøtsel
Hole	Sundvollen	Helleristninger	Bronsealder	Stein med helleristninger fra bronsealder på Sundvollen. Skiltet av Kulturhistorisk museum(?) Ingen kjent skjøtelsavtale	
Hurum	Røysene	Gravrøys	Bronsealder	Særpregede bronsealder-røys på Rødtangen..	
Hurum	Holmsbustøa med billedgalleriet	Kulturmiljø/freda bygning	1900/1963-73.	Holmsbustøa er et område som er knyttet til Holmsbumalerne. Galleriet inneholder Henrik Sørensen sine verk, som var en av Holmsbumalerne	
Hurum	Filtvet fyr	Marint	1877	Buskeruds eneste fyr. Fredet.	
Hurum	Holmsbu kulturmiljø	Tettsted	17-1900 tall	Holmsbu er et ganske godt bevart tettsted med trehusbebyggelse. Stedet er knyttet til skipsfarthistorie.	
Hurum	Rødtangen kulturmiljø	Kulturmiljø	17-1900 tall	Trehusbebyggelse med høy verneverdi – trehusbebyggelse og kulturminner fra seilskutetiden på 1700-tallet.	
Kongsberg	Vestsida	Bymiljø	17-1800 tall	Flere fredete og verneverdige bygninger knyttet til historien om Kongsberg som gruveby	
Kongsberg	Løkkelandskapet utenfor Kongsberg sentrum	Dyrkningsspor	1600-1900	Løkkene på Kongsberg er et uttrykk for en svært spesiell bruk av landskapet til oppdyrking/beite, knyttet til bergverkets sosiale historie	
Krødsherad	Veikåker gård	Kirke/tun/gravhaug er(?)	kirke 1934	Gård som var kirkegods, med flere verneverdige bygninger. I dag godt vedlikeholdt og stor aktivitet med butikk/overnatting etc. Funn av jernbarrer på gården og her har vært gravhauger.	

Kommune	Kulturminne/ kulturmiljø	Type kulturminne	Datering	Beskrivelse	Status
Lier	Fosskollen	Bygdeborg	Jernalder	Et skilt på parkeringsplassen ved Damtjern	
Lier	Egge gravfelt	Gravfelt med 4 hauger	Yngre jernalder (550-1500 e.Kr)	Skilt oppsatt rundt 1990. Nye skilt ønsket. Skjøtselsavtale og skilttekster under utarbeidelse	
Lier	Brastadåsen	Gravrøyser	Bronsealder	Et skilt oppsatt ved gravminnene – ny skjøtselsplan og avtale under utarbeidelse. Skjøtsel gjennomført	Planlagt skiltet 2011
Lier	Lierskogen	Dyrkningsspor/grav hauger/vegfar	Før-reformatorisk	På Lierskogen er det mange ulike kulturminner fra ulike tider som gir stor tidsdybde, og som ligger i et kulturlandskap.	
Lier	Hennummarka gravfelt, vegfar	Gravfelt, hulveg	jernalder	Stort gravfelt i Hennummarka som i dag er gjengrodd. Gravfeltet ligger i dag på grensen mellom jordbrukslandskap og boligfelt fra 1980-1990 tallet.	
Modum	Furumo kultursti med helleristningene på Katfoss	Helleristninger, jernvinne mm	før- og etter-reformatorisk	Nye tekstplater oppsatt ved Katfoss i 2011. Mangle skjøtselsplan og avtale. Avkjøringsskilt/anvisningsskilt søkt Statens Vegvesen og innvilget i 2011	
Nedre Eiker	Solberg spinneri/vassdrag et- kulturmiljøet	Industri	1818-1900 tall	Flere godt bevarte bygninger etter spinneriet, som viser noe av industrihistorien i nedre Buskerud knyttet til vassdrag	
Nedre Eiker	Knudsen-smia	Håndverk	1896/1900-tall	Autentisk håndverkssmie med inventar og som fortsatt kan brukes. Produserte spesielt merkeøkser som ble brukt av tømmeroppkjøpere	
Nedre Eiker	Geithol befestning	Forsvarsanlegg	1898-1905	Forsvarsanlegg. Befestningen laget som en forberedelse til evt krig med Sverige årene før unionsoppløsningen	midlertidig utsatt
Nedre Eiker	Tjæremile ved Årbogen	håndverk	Før-reformatorisk	Mile for å utvinne tjære fra furu. Denne er ikke datert, men milene kan være fra vikingtid og fram til 1900-tallet	midlertidig utsatt
Nes	Garnås	Gård og ulike kulturminner til gårdsdrift	Før- og etter-reformatorisk	Område med flere typer kulturminner, dyrkningsspor, jernvinne, ulvestue, stående bygninger.	
Nore og Uvdal	Frygne	Gravfelt	Jernalder	Gravfelt fra jernalder. Skiltstativ oppsatt. Skiltplakat fjernet – ny plakat må opp.	
Nore og Uvdal	Øktodden, stedets kulturmiljø og historie	Landbruk/gårdshistorie /sted	Fra slutten av 1800 til ca 1960-tallet	Tidligere kommunesentrum i Nore. Mølle planlagt restaurert av kommunen.	
Nore og Uvdal	Jønndalen og Fjellsnaret	forhistorisk industri, fangst, veg, gravminner	middelalder	Svært mange kulturminner bevart i et stølsområde med forholdsvis begrenset hytteutbygging	
Nore og Uvdal	Fausko	Jernvinne, fangstgroper	Eldre jernalder	Stort jernvinneanlegg, fangstgroper mm	Meldt inn høsten 2011
Ringerike	Riddergården	Bygning	1780	Bygning knyttet til sagbrukshistorien på Ringerike	
Ringerike	Kjerraten i Åsa	Industri	1840	Unikt vandrevet anlegg for frakting av tømmer fra Steinsfjorden og opp på Nordmarksplatået	
Ringerike	Steinsetning ved Fjøsvika	Gravminne	jernalder	Godt bevart steinsetning. Sjeldent kulturminne i Buskerud.	

Kommune	Kulturminne/ kulturmiljø	Type kulturminne	Datering	Beskrivelse	Status
Rollag	Kjemhus	Gravfelt	JA	Gravfelt fra jernalder i enden av en av sideslepene til Normannslepa over Hardangervidda	
Rollag	Slepa	Veg/Sti	MA	Se Kjemhus	
Rollag	Rollag stavkirke/prestegård/ården/bygdetun	Kirke/prestegård/gårdstun	middelalder/1600-1900	Allerede skiltet av kommunen/Riksantikvaren(?)	
Rollag	Vrågåvarden	Varsling	900-tall(?)	Trevarde brukt til varsling	
Rollag	Rollag jernbanestasjon	Jernbane		Verneverdig bebyggelse knyttet til den nedlagte Numedalsbanen.	
Røyken	Ramton - isdammene, ismuseum, campingplass	Håndverk/industri og turisme	1800-1950	Isproduksjon var en viktig binærning for bøndene langs kysten.. På Ramton finnes det også en liten samling av utstyr fra isdriften. Campingplassen er en av de eldste i landet.	midlertidig utsatt
Røyken	Høvikvollen hytteområde	Fritisboliger		Bygningsmiljø. Område med hytter hvor mange har bevart funksjonspreget	midlertidig utsatt
Øvre Eiker	Haug kirke med funn (inkludere bygdeborgene?)	Kirke/arkeologiske funn	jernalder/middelalder/nyere tid	Arkeologiske undersøkelser har nylig påvist spor etter flere forhistoriske langhus, kokegroper og ildsteder samt flere spor etter graver, - den største samlingen av langhus til nå i Buskerud.	
Øvre Eiker	Düvelgården	Industri, Hassel jernverk	1700	Bygning knyttet til Hassel Jernverk, bl.a. brukt som bruksskole	
Øvre Eiker	Fiskum gamle kirke	Steinkirke	1200	Middelalderkirke i stein	
Ål	Ål stavkirketomt	Kirkeruin	Middelalder	Ruin – stavkirketomt. Har vært skiltet tidligere. Planlagt nytt skilt under utarbeidelse	
Ål	Baklivegen/Ulshagen	Fangst	Før-reformatorisk	Fangstgrop for elg og bogastelle. Har vært skiltet tidligere. Planlagt nytt skilt under utarbeidelse	
Ål	Rideveg ved Torpo Stavkirke	Veg	Middelalder	Hulvei – gammel ferdselsvei. Har vært skiltet tidligere. Planlagt nytt skilt under utarbeidelse	
Ål	Stamphølen i Votndalen	Stamphøl	Rekonstruert, basert på 1800-talls kulturminne.	Stamphølen i Votndalen ble brukt til stamping av ullklede, og ble drevet med vannkraft. Eksisterende anlegg er en kopi.	
Ål	Støslaget Trettøstølane.	Seterdrift.	18-1900	Støl i drift – tradisjonell virksomhet.	

8. Oppsatte kulturminneskilt - kulturminner som ble skiltet før 2012

Fredete kulturminner skiltet før 2012 skal også skjøttes og skiltene må vedlikeholdes. Oversikten nedenfor viser hvilke kulturminner som allerede er skiltet. Mange av disse ble oppsatt før det kom krav om skjøttsplaner og –avtaler. Fylkeskommunen vil gjerne utarbeide denne dokumentasjonen og avtalene for alle skilt som er oppsatt ved fredete kulturminner. Dette er et kvalitetssikringstiltak for å sikre at både kulturminnet og skiltet får det ettersyn som er nødvendig for at publikum skal få den opplevelsen av historien som vi ønsker å formidle ved kulturminnet.

Det kan i enkelte spesielle tilfeller være aktuelt å fjerne skilt. Dette kan være der kulturminnet er sterkt skadet eller ødelagt. Dersom trafikk som følge av skiltingen medfører fare for at kulturminnet blir ødelagt av slitasje/hærverk kan det være grunn til å fjerne skiltet. Dersom adkomst til kulturminnelokaliteten er svært vanskelig, vil vi også vurdere om skilt skal fjernes.

Listen nedenfor viser de skilt vi i dag kjenner til at er oppsatt ved fredete kulturminner i Buskerud.

Kommune	Kulturminne/ kulturmiljø	Type kulturminne	Datering	Beskrivelse (antall skilt/skjøttsplan?)	Status
Drammen	Skogerveien 3, 8 og 12, Id. 13191	helleristninger	steinalder	Et skilt. Vernebygg, 2007 Universelt tilrettelagt Skjøttsplan/-avtale med Drammen kommune, mars 2011	Anlegge bedre parkeringsplass ved Markusveien
Drammen	Åskollen	helleristninger	steinalder	Gammelt skilt Inngjerdet kulturminne Skjøtsel med vintertildekking	Søknad om oppmaling til RA i 2011.
Hurum	Gravminnene på Rødtangen	Dysse	Ca. 3200 – 1500 f.Kr.	Et anvisningsskilt ved parkeringsplass og et ved Dyssa. Skjøttsplan og skjøttsavtale utarbeidet i 2008.	Satt opp i 2008 Feil tekst og grafikk Må byttes ut
Hurum	Gravfelt på Trondstad	gravhauger	Yngre jernalder (550 – 1050 e.Kr.)	gårdeier lagde selv skiltet, skjøttet gravhaugene	
Hurum	Holtnes gravminne	gravhaug	jernalder	Ukjent	
Kongsberg	Gravfelt på Efteløt	gravhauger	Eldre/Yngre jernalder	Skilt satt opp tidlig på 2000-tallet. Skal være skjøttsplan for området. Et anvisningsskilt og et skilt ved haugene.	Området ser ut til å være i bruk som beite. Gravhaugene er lett synlig fra veg
Kongsberg	Hvittingfoss	Helleristninger	Bronsealder	Skilt satt opp tidlig på 2000-tallet. Skal være en skjøttsplan for området. Et anvisningsskilt og et skilt ved lokaliteten	Feltet ble behandlet for algevekst i 2006 samt malt opp på nytt.
Lier	Gravminner på Huseby	To storhauger	Yngre jernalder (550 – 1050 e.Kr.)	God kontakt med grunneier om skjøtsel	
Lier	Frydenlund	gravfelt	jernalder	Ukjent	

Kommune	Kulturminne/ kulturmiljø	Type kulturminne	Datering	Beskrivelse (antall skilt/skjøtselsplan?)	Status
Modum	Vike kirkeruin Id 29045	kirkeruin	middelalder	Skjøtselsplan ved RA	utført skjøtsel ved kommunen
Ringerike	Veien	Gravfelt/bosetnings område	jernalder	Lokaliteten skiltes og skjøttes av Hringariki, Veien kulturminnepark.	Flere nye skilt satt opp i 2009.
Røyken	Steinalderboplass gravminner og damanlegg på Kleiver	Steinalderlokalitet, gravhauger og gravrøys samt et damanlegg	Ca. 8000 f.Kr – 800 e.Kr. samt 1800-tall	Et skilt ved steinalderlokaliteten og to skilt på gravminnene + et anvisningsskilt langs etter adkomstvegen Ingen skjøtselsplan	Skiltene bør vurderes fjernet. Det ene skiltede gravminne er ikke lenger synlig. Dårlig tilgjengelighet på samtlige kulturminner
Røyken	Gravfelt på Huseby	Gravfelt med 5 hauger	Yngre jernalder (550 – 1050 e.Kr.)	Et anvisningsskilt ved avkjøringen til gården og et på feltet. Ingen skjøtselsplan.	Anvisningsskiltet ved avkjøringen peker opp mot et annet felt enn det som er skiltet. Beliggenheten av feltet er ikke umiddelbart tilgjengelig. Parkering må skje på tunet til gården.
Sigdal	Haglebu kultursti	Diverse utmarksminner	Jernalder/ middelalder	Skilt satt opp i 2009. Ikke utarbeidet Skjøtselsavtale og skjøtselsplan. Mellom 4 og 7 skilt.	

9. Vedlegg

- a. Mal for skjøtselsavtale
- b. Mal for skjøtselsplan

10. Tidligere dokumenter i saken – ikke vedlagt

- a. Plan for skilting av kulturminner 2009-2013 – april 2009
- b. Delrapport til kommunene om plan for skilting av kulturminne i Buskerud fylke 2009-2013 – status til arbeidet pr. januar 2010
- c. Rapport om arbeid med skiltplanen for Buskerud fylke 2009-2010 – 25. mars 2010
- d. Plan for skilting av kulturminner i Buskerud fylke 2009-2013 – revidert utgave mars 2010